

ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Yrd. Doç. Dr. Melih TOPALOĞLU
Gazi Üniversitesi
Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi

Arş. Gör. Hakan KOÇ
Gazi Üniversitesi
Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi

Arş. Gör. Ercan YAVUZ
Gazi Üniversitesi
Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi

Özet

Bu çalışmada, Ankara'daki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi ve sosyo-demografik faktörlere göre farklılaşmasının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla sosyo-demografik özellikler içeren bir form ile Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini etkileyen faktörler bakımından anlamlı ilişkilerin olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik, Mesleki Tükenmişlik, Öğretmenler

Abstract

This study sets out to determine and compare burnout level between the teachers at schools affiliated to Ministry of National Education at Ankara. To serve his purpose, a questionnaire of Maslach

Burnout Inventory with social and demographic information was employed. Data obtained were analyzed through SPSS. The findings suggest that there are significant relations affecting teachers in terms of the level of burnout.

Key Words: Burnout, Job Burnout, Teachers

1.GİRİŞ

Tükenmişlik (Burnout) kavramı ilk kez 1974 yılında Freudenberger tarafından ortaya atılmış (Maslach-Jackson,1981:99) ve mesleki stres ile birlikte bir sendrom olarak ele alınmaya başlanmıştır.

En yalın haliyle ruhsal ve fiziksel açıdan enerjinin tükenişi olarak tanımlanabilen tükenmişlik, çalışma ortamıyla ve bireyin etkileşiminin bir sonucu olduğu varsayımına yönelik gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda, hem birey hem de örgütler açısından olumsuz etkilerini göz önüne sermektedir (Budak-Sürgevil,2005:95).

Tükenmişlik özellikle, insanlarla yoğun iletişim gerektiren meslek gruplarında görülen ve mesleğin doğası gereği yaşanan stresle başa çıkamama sonucunda gözlenen fizyolojik ve duygusal alanlarda hissedilen tükenme hissiyle kendini ortaya koyan bir durumdur (Tuğrul-Çelik, 2002:1).

Tükenmişlik, iş hayatına bağlı stresin uzun dönemli bir sonucu olarak değerlendirilmektedir ve özellikle doktorlar, hemşireler, psikologlar, öğretmenler, avukatlar, çocuk bakıcıları, danışmanlar ve güvenlik görevlileri gibi insanlarla ilişkileri fazla olan mesleklere görülmektedir (Gorter-Eijkman-Hoogstraten, 2000: 262; Özdemir ve Diğ., 2003: 14; Pines-Keinan, 2005: 632)

Türkiye’de tükenmişlik ile ilgili bir çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların çoğunluğu insanlarla yoğun iletişim halinde olan, hekimler, hemşireler, sağlık çalışanları, öğretmenler ve akademisyenler üzerinde yapılmıştır (Tuğrul-Çelik, 2002; Dolunay, 2002; Kırılmaz-Çelen-Sarp, 2003; Özdemir ve Diğ., 2003; Dolunay-Piyal, 2003; Budak-Sürgevil, 2005; Girgin-Baysal: 2005; Kurçer, 2005; Avşaroğlu-Deniz-Kahraman, 2005; Aktuğ ve Diğ.,2006).

Bu araştırmada, aynı mesleği farklı öğretim kademelerde yerine getiren öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2. TÜKENMİŞLİK (BURNOUT)

Tükenmişlik; fiziksel tükenme, kronik yorgunluk, çaresizlik ve ümitsizlik duyguları ile olumsuz bir benlik kavramının gelişmesi, yaşam ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumlarla belirginleşen fiziksel ve zihinsel tükenme sendromu olarak tanımlanmaktadır (Maslach-Jackson, 1981: 99; Özdemir ve Diğ., 1999: 98; Kuçer, 2005: 11; Pines-Keinan, 2005: 626; Holmqvist-Jeanneau, 2006: 208; Becker-Milad-Klock, 2006: 1444; Piko, 2006: 312; Kim-Shin-Umbreit, 2007: 422).

Tükenmişlikle ilgili en yaygın kabul gören tanım, konuyla ilgili çalışan araştırmacılar arasında en önemli isim olarak anılan ve "Maslach Tükenmişlik Envanteri"ni geliştiren Christina Maslach'a göre tükenmişlik kavramı; duygusal tükenme (emotional exhaustion), duyarsızlaşma (depersonalization) ve kişisel başarıya (personnel accomplishment) ilişkin duyguları katagorize eden üç ayrı boyut ele alınmaktadır (Ergin, 1992: 143; Tuğrul-Çelik, 2002: 1; Özdemir ve Diğ., 2003: 15; Kırılmaz-Çelen-Sarp, 2003: 3; Budak-Sürgevil, 2005: 96; Aktuğ ve Diğ., 2006: 92).

2.1. Duygusal Tükenmişlik (Emotional exhaustion):

Bireyin duygusal ve fiziksel kaynaklarında tükenmeyi ve enerjisinin azalmasını ifade etmektedir (Maslach-Schaufeli-Leiter, 2001: 402; Özdemir ve Diğ., 1999: 99; Dolunay, 2002: 52; Budak-Sergevil, 2005: 96). Duygusal tükenmişlik yaşayan çalışanlar duygusal anlamda kendilerini işlerine verememektedirler (Tuğrul-Çelik, 2002:2).

2.2. Duyarsızlaşma (Depersonalization):

Tükenmişliğin kişiler arası boyutunu temsil etmekte ve hizmet alanlara yönelik negatif, katı tutumları ve işe karşı tepkisizleşmeyi belirtmektedir (Maslach-Jackson, 1981: 101; Maslach-Schaufeli-Leiter, 2001: 402; Budak-Sürgevil, 2005: 96; Kim-Shin-Umbreit, 2007: 422). Duyarsızlaşma yaşayan bireyler iş yerindeki insanların hayatında gereğinden fazla yer tuttuğunu düşünmektedir.

2.3. Kişisel Başarıda Azalma: (Diminished personal accomplishment):

Kişisel başarıda azalma ise, bireyin kendisini olumsuz değerlendirmeye eğilimine girmesi şeklinde tanımlanabilir (Maslach-

Schaufeli-Leiter, 2001: 403; Piko, 2006: 312; Kim-Shin-Umbreit, 2007: 422) Birey işinde başarısız olduğu düşüncesiyle tatminsizlik duymakta ve iş dışındaki faaliyetlere yönelmektedir (Tuğrul-Çelik,2002:2).

3. TÜKENMİŞLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Tükenmişliği etkileyen faktörler, bireysel ve örgütsel olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Yaş, Medeni durum, çocuk sayısı, işe bağlılık, kişisel beklentiler, güdüleme, kişilik özellikleri, performans, bireysel yaşantıda karşılaşılan stresler, iş doyumunu ve üstlerinden gördüğü destek gibi etmenler, bireysel faktör başlığı altında ele alınmaktadır. Yapılan işin niteliği, yapılan meslek tipi, çalışma süresi, iş yerinin özellikleri, iş yükünün yoğunluğu, iş gerilimi, rol belirsizliği, eğitim durumu, kararlara katılamama, örgüt içi ilişkiler, ekonomik ve toplumsal faktörler ise tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörleri olarak ele alındığı görülmektedir (Avşaroğlu-Deniz-Kahraman, 2005:117).

Öğretmenlerin tükenmişliğini etkileyen faktörler, stresli öğretim koşulları, öğrenciler, öğrenci sayısının fazlalığı, öğretme mesleği, iş yükü fazlalığı, rol çatışması, yetersiz maaş, zaman/kaynak kısıtlılığı ve yönetim desteğinin eksikliğine tepki (Guglielmi-Tatrow, 1998: 63; Tuğrul-Çelik, 2002:3; Dolunay-Piyal, 2003: 37; Avşaroğlu-Deniz-Kahraman, 2005: 118) olarak gösterilebilir.

Amerikan Stres Enstitüsü'nün yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmenlik, sağlığı tehlikeye sokan ve günlük yaşamsal problemler ile başa çıkmayı zorlaştıran yüksek riskli meslek gruplarından biri olarak değerlendirilmektedir (Kırılmaz-Çelen-Sarp, 2003: 3).

4. TÜKENMİŞLİĞİN BELİRTİLERİ VE ETKİLERİ

Tükenmişlik sendromu fiziksel, duygusal ve zihinsel bulgu ve belirtiler içerir. Fiziksel tükenmişlik belirtileri; kronik yorgunluk, güçsüzlük, enerji kaybı, baş ağrıları, bulantı, kramplar, bel ağrısı, uyku bozuklukları gibi değişik sorun ve yakınmaları içerir. Duygusal tükenmişliğin bulguları, depresif duygulanım, kendini desteksiz ve güvensiz hissetme, ümitsizlik, evde gerginliğin artışı, kızgınlık, huzursuzluk, mutsuzluk gibi negatif duygularda artış, nezaket, saygı ve dostluk gibi olumlu duygularda azalma içermektedir. Zihinsel tükenmişlik bulguları doyumsuzluk, kendine, işine ve genel olarak yaşama karşı olumsuz tutumları kapsar (Girgin-Baysal, 2005:174-175).

Tükenmişlik ciddi bireysel ve örgütsel sorunlara yol açmaktadır. Tükenmenin yalnızca iş koşullarına bağlı gelişmediği mükemmeliyetçilik, ayrıntıcılık gibi obsesif kişilik özelliklerini taşıyanlarda amaçlarına, beklentilerine erişememenin sonucunda da görüldüğüne ilişkin çalışmalar vardır. Bu çalışmalar, kişiler arası ilişkiler, motivasyon, fazla iş yükü ve kişinin stresle başa çıkma becerisinin tükenmişlikle ilişkili olduğunu göstermektedir. Yoğun bir tükenme durumu bireyde psikosomatik bozukluklara, evlilik ve aile yaşantısındaki sorunlara, uykusuzluk, alkol ve madde kullanımına neden olabilmektedir. Bunun yanında örgütsel açıdan ise, bireyin işe geç gelmesi, erken ayrılması, işi bırakması, dinlenme raporları alması, işte yeniliklerin, yapıcı eleştirilerin, üretkenliğin ve aşırı girişimlerin kısırlığı gibi sorunlarla kendini göstermektedir (Aktuğ ve Diğ., 2006: 92).

5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Araştırmanın amacı öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini belirlemek ve tükenmişlik düzeyleriyle sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve analiz edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda Ankara'daki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilk ve orta dereceli okullardaki öğretmenler üzerinde bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırma amacı doğrultusundaki hipotez ise şu şekildedir.

H₁: Öğretmenlerin sosyo-demografik değişkenleri ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında bir ilişki vardır.

6. ARAŞTIRMA ÖRNEKLEMİ

Araştırma evrenini Ankara'daki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yaklaşık 41 bin ilk ve orta dereceli okullardaki öğretmenler oluşturmaktadır. Anket uygulaması 15 mart 2007 – 15 nisan 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada basit tesadüfi örneklem formülü kullanılmış olup; örneklem çapı; $n \geq 380$ olarak hesaplanmıştır.

Tesadüfi yöntemle 500 öğretmene anket uygulaması için ulaşılmaya çalışılmış ve 412 anket geri dönmüştür. Geri dönen anketlerin tamamı araştırmanın veri tabanını oluşturmuştur.

7. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, Sosyo-Demografik özellikleri belirlemeye yönelik bir soru formu, ikinci bölümde ise “Maslach Tükenmişlik Envanteri” kullanılmıştır.

8. ARAŞTIRMANIN KISITLARI

Araştırmada zaman ve maliyet kısıtları göz önüne alındığında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Ankara'daki okullardaki öğretmenlerden verilerin toplanması araştırmanın en önemli kısmıdır.

9. GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK ANALİZİ

Güvenilirlik analizi, bir ölçekte yer alan maddeler arasındaki iç tutarlılığı ölçer ve bu maddeler arasındaki ilişkiler hakkında bilgi sunar (Bayram, 2004:127). Araştırmada öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ölçeğinin güvenilirlik analizi sonucunda genel güvenilirlik değeri Cronbah Alpha katsayısı %82 olarak tespit edilmiştir.

10. BULGULAR

Araştırmanın başlıca bulguları aşağıda sunulan (Sosyo-demografik özelliklere ilişkin bulgular, Maslach tükenmişlik ölçeğinde bazı istatistikler ve sosyo-demografik özelliklerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklılaşması) üç başlık altında incelenmiştir.

10.1. Araştırma Grubunun Sosyo - demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tanımlayıcı istatistik kapsamında elde edilen demografik bulguları Tablo-1'de gösterilmiştir. Araştırmaya 412 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan 412 kişinin 323'ü bayan ve 89' baydır. Diğer bir ifade ile %78,4 gibi yüksek bir oranla bayan öğretmenlerin araştırmanın veri tabanını oluşturduğu görülmektedir. Medeni durum dağılımına bakıldığında ise; 334 kişi ile %83,5'i evli, 68 kişi ile %16,5'i bekar öğretmenlerden oluşmaktadır. Yaş gruplarının dağılımı, 12 kişi ile %2,9'u 20-25 yaş aralığındaki

öğretmenler, 46 kişi ile %11,2'si 26-30 yaş aralığındaki öğretmenler, 98 kişi ile %23,8'i 31-35 yaş aralığındaki öğretmenler, 120 kişi ile %29,1'i 36-40 yaş aralığındaki öğretmenler ve son olarak 136 kişi ile %33,0'ı 41 ve üzeri yaş aralığındaki öğretmenlerden oluşmaktadır.

Tablo-1: Örneklem Profiline Sayısal ve Yüzdese Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Bayan	323	78,4	Evli	334	83,5
Bay	89	21,6	Bekar	68	16,5
Toplam	412	100,0	Toplam	412	100,0
Yaş Dağılımı			Mesleki Tecrübe		
20-25 yaş aralığı	12	2,9	0-1 yıl	3	0,7
26-30 yaş aralığı	46	11,2	2-5 yıl	23	5,6
31-35 yaş aralığı	98	23,8	6-10 yıl	112	27,2
36-40 yaş aralığı	120	29,1	11-15 yıl	118	28,6
41 ve üzeri aralığı	136	33,0	16 yıl ve üzeri	156	37,9
Toplam	412	100,0	Toplam	412	100,0
Çocuk Sayısı			Unvan Dağılımı		
Yok	72	17,5	Öğretmen	294	71,4
1 çocuk	126	30,6	Uzman Öğretmen	109	26,5
2 çocuk	204	49,5	Baş Öğretmen	0	0,0
3 çocuk	7	1,7	Okul Müd./Müd.Yrd.	9	2,2
4 çocuk ve üzeri	3	0,7			
Toplam	412	100,0	Toplam	412	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tecrübe dağılımlarına bakıldığında ise, 3 kişi ile %0,7'si 0-1 yıllık mesleki tecrübeye, 23 kişi ile %5,6'sı 2-5 yıllık mesleki tecrübeye, 112 kişi ile %27,2'si 6-10 yıllık mesleki tecrübeye, 118 kişi ile %28,6'sı 11-15 yıllık mesleki tecrübeye ve 156 kişi ile %37,9'u 16 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye sahip oldukları görülmektedir. Çocuk sayısı dağılımına bakıldığında; 72 kişi ile %17,5'inin çocuk sahibi olmadığı, 126 kişi ile %30,6'sının 1 çocuk sahibi olduğu, 204 kişi ile %49,5'inin 2 çocuk sahibi olduğu, 7 kişi ile %1,7'sinin 3 çocuk sahibi olduğu ve 3 kişi ile %0,7 sinin 4 ve üzeri çocuk sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin unvan dağılımlarına bakıldığında; 294 kişi ile %71,4'ünün öğretmen, 109 kişi ile %26,5'inin Uzman öğretmen ve 9 kişi ile %2,2'sinin müdür/müdür yardımcılardan oluşmaktadır.

Tablo-2: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Sosyo-Demografik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı

İş dışında sosyal kültürel faaliyetlere zaman ayırıyor musunuz?	Frekans	Yüzde	İş dışı sportif faaliyetlere zaman ayırıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	240	58,3	Evet	124	30,1
Hayır	172	41,7	Hayır	288	69,9
Toplam	412	100,0	Toplam	412	100,0
Maaşınızdan memnun musunuz?	Frekans	Yüzde	Maaş dışı geliriniz var mı?	Frekans	Yüzde
Evet	18	4,4	Evet	71	17,2
Hayır	394	95,6	Hayır	341	82,8
Toplam	412	100,0	Toplam	412	100,0
Mesleğinizi isteyerek mi seçtiniz	Frekans	Yüzde	Mesleğinizin size uygun olduğunu düşünüyor musunuz	Frekans	Yüzde
Evet	314	76,2	Evet	341	82,8
Hayır	98	23,8	Hayır	71	17,2
Toplam	412	100,0	Toplam	412	100,0
Mesleğiniz Toplumda Hak ettiği değeri görüyor mu?	Frekans	Yüzde	Kurumunuzda Kararlar adil alınıyor mu?	Frekans	Yüzde
Evet	23	5,6	Hiç	64	15,5
Hayır	389	94,4	Bazen	331	80,3
Toplam	412	100,0	Her zaman	17	4,1
Toplam	412	100,0	Toplam	412	100,0
Kurumunuzdaki fiziksel şartlardan memnun musunuz?	Frekans	Yüzde	Kurumunuzdaki İnsan ilişkilerinden memnun musunuz?	Frekans	Yüzde
Hiç memnun değilim	83	20,1	Hiç memnun değilim	10	2,4
Memnun değilim	153	37,1	Memnun değilim	106	25,7
Memnunum	164	39,8	Memnunum	288	69,9
Tamamen memnunum	12	2,9	Tamamen memnunum	8	1,9
Toplam	412	100,0	Toplam	412	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyo-demografik sorulara verdikleri cevapların dağılımı Tablo-2'de gösterilmiştir. İş dışında sosyal ve kültürel faaliyetlere zaman ayırıyor musunuz sorusuna 412 kişinin %58,3'ü evet, %41,7'si hayır cevabı verdikleri görülmektedir. İş dışı sportif faaliyetlere zaman ayırıyor musunuz sorusuna; %30,1'i evet, %69,9'u hayır cevabı vermiştir. Aldığınız maaştan memnun musunuz sorusuna; %4,4'ü evet, %95,6'sı hayır cevabı vermiştir. Maaş dışında herhangi bir ek geliriniz var mı sorusuna; %17,2'si evet, %82,8'i hayır cevabı vermiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, mesleğinizi isteyerek mi seçtiniz sorusuna; %76,2'si evet, %23,8'i hayır cevabı vermiştir. Diğer yandan

mesleğinizin size uygun olduğunu düşünüyor musunuz sorusuna; %82,8'i evet, %17,2'si hayır cevabı vermiştir. Mesleğiniz toplumda hak ettiği değeri görüyor mu sorusuna; %5,6'sı evet, %94,4'ü hayır cevabı vermiştir.

Diğer yandan kurumunuzda üstlerin aldıkları kararlarda adil olduğunu düşünüyor musunuz sorusunun dağılımına bakıldığında; %15,5'i hiç adil davranılmıyor, %80'i bazen adil davranılıyor ve %4,1 her zaman adil davranılıyor cevabını vermiştir.

Görev yaptığınız kurumdaki fiziksel şartlardan memnun musunuz sorusuna; %20,1'i Hiç memnun değilim, %37,1'i memnun değilim, %39,8'i memnunum ve %2,9'u tamamen memnunum cevabını vermiştir. Kurumunuzdaki insan ilişkilerinden memnun musunuz sorusuna ise; %2,4'ü hiç memnun değilim, %25,7'si memnun değilim, %69,9'u memnunum ve %1,9'u tamamen memnunum cevabını vermiştir.

10.2. Araştırma Grubunun Maslach Tükenmişlik Ölçeği Puan Ortalamaları Karşılaştırmasına İlişkin Bulgular

Araştırma grubunun genel tükenmişlik puanları 1 ile 5 arasında olup, ortalama mesleki tükenmişlik puanı 3,8081'dir. **Puanlamada 1'e yakınlık derecesi mesleki tükenmişlik düzeyinin arttığını, 5'e yakınlık derecesi ise mesleki tükenmişlikten uzaklaştığını** ifade etmektedir.

Tablo-3: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Maslach Tükenmişlik Ölçeğinde Bazı Tanımlayıcı İstatistikleri (n=412)

Alt Ölçekler	Ort.	Std. S.	Mode	Medyan	Min.	Max.
Duygusal Tükenme	3,579	,67781	3,78	3,6667	1,67	5,00
Kişisel Başarı Noksanlığı	3,718	,50918	3,75	3,7500	2,38	5,00
Duyarsızlaşma	4,364	,52190	4,60	4,4000	2,20	5,00
Genel Tükenmişlik	3,808	,44018	3,95	3,8636	2,09	4,77

Araştırmaya katılan öğretmenlerin Duygusal Tükenme alt ölçeğinden alınan puanlar 1,67 ile 5,00 arasında olup, ortalaması 3,5790; Kişisel başarı noksanlığı alt ölçeğinden alınan puanlar 2,38 ile 5,00 arasında olup, ortalaması 3,7184; Duyarsızlaşma alt ölçeğinde alınan puanlar 2,20 ile 5,00 arasında olup, ortalaması 4,3641'dir.

Tablo-3'den de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğretmenler tükenmişlik alt ölçeklerinden en fazla duygusal tükenmeyi yaşadıkları görülmektedir.

10.3.Araştırma Grubunun Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre mesleki tükenmişlik düzeylerindeki farklılaşmaya ilişkin dağılım aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo-4: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Yaş Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Yaş Dağılımı	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	F	p
20-25 yaş aralığı	12	3,7955	,32634	1,193	,313
26-30 yaş aralığı	46	3,7174	,55181		
31-35 yaş aralığı	98	3,8312	,38164		
36-40 yaş aralığı	120	3,7705	,46627		
41 ve üzeri yaş aralığı	136	3,8566	,42021		
Toplam	412	3,8081	,44018		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup, 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Tablo-4'den de anlaşılacağı üzere, yaş değişkenine göre mesleki tükenmişlik düzeylerinde farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo-5: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Cinsiyet Dağılımı	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Bayan	323	3,7702	,41393	-3,375	,001
Bay	89	3,9459	,50350		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkinin dağılımı arasında

istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tablo-5’den de anlaşılacağı üzere, bayan öğretmenlerin (ortalama 3,7702) erkek öğretmenlere göre (ortalama 3,9459) mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-6: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Medeni Durum Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Medeni Durum	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evli	344	3,8519	3,8519	4,648	,000
Bekar	68	3,5869	3,5869		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tablo-6’dan da anlaşılacağı üzere, bekar öğretmenlerin (ortalama 3,5869) evli öğretmenlere göre (ortalama 3,8519) mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-7: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Çocuk Sayısı Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Çocuk Sayısı	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yok	72	3,5884	,58930	6,405	,000
1 Çocuk	126	3,8384	,37260		
2 Çocuk	204	3,8549	,40156		
3 Çocuk	7	4,0000	,17008		
4 Çocuk ve üzeri	3	4,1818	,00000		
Toplam	412	3,8081	,44018		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile çocuk sayısı değişkeni arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup, 0,05 önem

seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tablo-7'den de anlaşılacağı üzere, çocuk sayısı değişkenine göre mesleki tükenmişlik düzeylerinde farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir.

Tablodan da görüldüğü gibi, öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayıları azaldıkça mesleki tükenmişliğe (ortalama 3,5884) daha yakın, çocuk sayısında artış yaşandıkça (ortalama 4,1818) mesleki tükenmişlik duygusundan uzak oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo-8: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görev/Unvan Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Görev/Unvan Dağılımı	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Öğretmen	294	3,7849	,44982	1,448	,236
Uzman Öğretmen	109	3,8682	,42770		
OkulMüdürü/ Müd.Yrd	9	3,8384	,06473		
Toplam	412	3,8081	,44018		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile görev/unvan değişkeni arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup, 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Tablo-8'den de anlaşılacağı üzere, görev/unvan değişkenine göre mesleki tükenmişlik düzeylerinde farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo-9: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kültürel Faaliyetlere Zaman Ayırıyor musunuz Sorusunun Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Kültürel faaliyetlere zaman ayırıyor musunuz?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evet	240	3,8451	,40539	2,019	,044
Hayır	172	3,7566	,48106		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile kültürel faaliyetlere zaman ayırıyor musunuz sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir

ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo-9'dan da anlaşılacağı üzere, iş dışı kültürel faaliyetlere zaman ayırmayan öğretmenlerin (ortalama 3,8451) zaman ayıran öğretmenlere göre (ortalama 3,8451) mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-10: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin İş Dışı Sportif Faaliyetlere Zaman Ayırıyor musunuz Sorusunun Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Sportif faaliyetlere zaman ayırıyor musunuz?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evet	124	3,8376	,44177	,891	,373
Hayır	288	3,7955	,43965		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile sportif faaliyetlere zaman ayırıyor musunuz sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo-11: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Maaşlarından Memnuniyet Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Maaşınızdan Memnun musunuz?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evet	18	4,0682	,22336	2,581	,010
Hayır	394	3,7963	,44411		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile maaşınızdan memnun musunuz sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo-11'den de anlaşılacağı üzere, aldığı maaştan memnun olmayan öğretmenlerin (ortalama 3,7963) memnun olan öğretmenlere göre (ortalama 4,0682) mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-12: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Maaş Dışı Geliriniz Var mı? Sorusu Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Maaş Dışı Geliriniz Var mı?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evet	71	3,9821	,38969	3,716	,000
Hayır	341	3,7719	,44195		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile maaş dışı bir geliriniz var mı? sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo-12'den de anlaşılacağı üzere, maaş dışı bir geliri olmayan öğretmenlerin (ortalama 3,7719) maaş dışı geliri olan öğretmenlere göre (ortalama 3,9821) mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-13: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mesleğinizi İsteyerek mi Seçtiniz? Sorusu Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Mesleğinizi İsteyerek mi Seçtiniz?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evet	314	3,8752	,39155	5,748	,000
Hayır	98	3,5932	,51481		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile mesleğinizi isteyerek mi seçtiniz? sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo-13'den de anlaşılacağı üzere, mesleğini isteyerek seçmeyen öğretmenlerin (ortalama 3,5932) mesleğini isteyerek seçen öğretmenlere göre (ortalama 3,8752) mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-14: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mesleğinin Size Uygun Olduğunu Düşünüyor musunuz? Sorusu Değişkeni ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Mesleğinin Size Uygun Olduğunu Düşünüyor musunuz?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evet	341	3,8746	,38921	7,105	,000
Hayır	71	3,4831	,52642		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile mesleğinin size uygun olduğunu düşünüyor musunuz? sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo-14'den de anlaşılacağı üzere, mesleğinin kendisine uygun olmadığını düşünen öğretmenlerin (ortalama 3,4831) mesleğinin kendisine uygun olduğunu düşünen öğretmenlere göre (ortalama 3,8746) mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-15: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mesleğiniz Toplumda Hak ettiği Yeri Buluyor mu? Sorusuna Verdikleri Cevaplar ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Mesleğiniz Toplumda Hak ettiği Değeri Buluyor mu?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evet	23	4,1542	,49466	3,948	,000
Hayır	389	3,7877	,42878		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile mesleğiniz toplumda hak ettiği değeri görüyor mu? sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir

ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo-15'den de anlaşılacağı üzere, mesleğinin toplumda hak ettiği yeri bulmadığını düşünen öğretmenlerin (ortalama 3,7877) mesleğinin toplumda hak ettiği yeri bulduğunu düşünen öğretmenlere göre (ortalama 4,1542) mesleki tükenmişliklerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-16: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kurumunuzda Üstlerin Aldıkları Kararlarda Adil Olduğunu Düşünüyor musunuz? Sorusuna Verdikleri Cevaplar ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Adil Davranıldığını Düşünüyor musunuz?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Hiç	64	3,5000	,57752	37,664	,000
Bazen	331	3,8371	,37112		
Her zaman	17	4,4037	,22145		
Toplam	412	3,8081	,44018		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile kurumunuzda üstlerinin adil davranıyor mu sorusuna verilen cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup, 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tablo-16'dan da anlaşılacağı üzere, adil davranıldığına inanıyor musunuz sorusuna verilen cevaplara göre mesleki tükenmişlik düzeylerinde farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir.

Tablodan da görüldüğü gibi, adil davranıldığını düşünmeyen öğretmenlerde mesleki tükenmişliğin fazlaştığı anlaşılmaktadır. Ters orantılı olarak da, adil davranıldığı düşüncesinde olan öğretmenlerin ise, mesleki tükenmişlik duygusundan uzaklaştığı görülmektedir.

Tablo-17: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kurumunuzdaki Fiziksel Şartlardan Memnun musunuz? Sorusuna Verdikleri Cevaplar ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Fiziksel Şartlardan Memnun musunuz?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Hiç memnun değilim	83	3,5214	,47277	18,501	,000
Memnun değilim	153	3,8232	,41694		
Memnunum	164	3,9257	,37517		
Tamamen memnunum	12	3,9924	,46751		
Toplam	412	3,8081	,44018		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile kurumunuzdaki fiziksel şartlardan memnun musunuz sorusuna verilen cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup, 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tablo-17'den de anlaşılacağı üzere, fiziksel şartlardan memnun musunuz sorusuna verilen cevaplara göre mesleki tükenmişlik düzeylerinde farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir.

Tablodan da görüldüğü gibi, kurumundaki fiziksel şartlardan memnun olmayan öğretmenlerin mesleki tükenmişliğe (ortalama 3,5214) daha yakın, fiziksel şartlardan memnun olan öğretmenlerin ise (ortalama 3,9924) mesleki tükenmişlik duygusundan uzak oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo-18: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kurumunuzda-ki İnsan İlişkilerinden Memnun musunuz? Sorusuna Verdikleri Cevaplar ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Dağılımı

İnsan İlişkilerinden Memnun musunuz?	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Hiç memnun değilim	10	2,7773	,28704	51,634	,000
Memnun değilim	106	3,5978	,45154		
Memnunum	288	3,9015	,35045		
Tamamen memnunum	8	4,5227	,21485		
Toplam	412	3,8081	,44018		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ortalamaları ile kurumunuzdaki insan ilişkilerinden memnun musunuz sorusuna verilen cevaplar arasındaki ilişkinin dağılımı arasında istatistiksel bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış olup, 0,05 önem seviyesinde böyle bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Tablo-18'den de anlaşılacağı üzere, insan ilişkilerinden memnun musunuz sorusuna verilen cevaplara göre mesleki tükenmişlik düzeylerinde farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir.

Tablodan da görüldüğü gibi, kurumundaki insan ilişkilerinden memnun olmayan öğretmenlerin mesleki tükenmişliğe (ortalama 2,7773) daha yakın, insan ilişkilerinden memnun olan öğretmenlerin ise (ortalama 4,5227) mesleki tükenmişlik duygusundan uzak oldukları anlaşılmaktadır.

11. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma problemi olan “Öğretmenlerin sosyo-demografik değişkenleri ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında bir ilişki vardır”. H_1 hipotezi desteklenmektedir.

Sonuç;

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tümü beraber değerlendirildiğinde belirgin bir mesleki tükenmişlik düzeyi gözlenmemiştir (Tablo-3). Bununla birlikte; Duygusal tükenmişlik düzeylerinin (3,5790), kişisel başarı noksanlığı (3,7184) ve duyarsızlaşmaya (4,3641) göre daha fazla mesleki tükenmişliğe yakın olduğu saptanmıştır.

2. Öğretmenlerin yaşlarının artması veya azalmasının mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerinde bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir (Tablo-4).

3. Bayan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri (3,7702), bay öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerine (3,9459) göre daha fazla olduğu görülmektedir.

4. Bekar öğretmenlerin, evli öğretmenlere göre mesleki tükenmişliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

5. Araştırmaya katılan öğretmenlerde çocuk sayısı arttıkça mesleki tükenmişlikten uzaklaştıkları görülmektedir.

6. Maaşlarından memnun olan öğretmenler (4,0682) mesleki tükenmişlik yaşamazken, maaşlarından memnun olmayan öğretmenler (3,7963) mesleki tükenmişliğin artığı saptanmıştır. Diğer yandan, maaş dışı geliri olan öğretmenler mesleki tükenmişlik yaşamazken, maaş dışı herhangi bir geliri olmayan öğretmenlerde mesleki tükenmişliğin artığı gözlenmiştir.

7. Mesleğini isteyerek seçen öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri (3,8752), istemeden seçen öğretmenlere göre (3,5932) daha düşük saptanmıştır.

8. Mesleğini kendine uygun bulan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri (3,8746), uygun bulmayan öğretmenlere göre (3,4831) daha düşük olduğu saptanmıştır.

9. Mesleğinin toplumda hak ettiği değeri gördüğünü düşünen öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri (4,1542), mesleğinin hak ettiği değeri görmediğini düşünen öğretmenlere göre (3,7877) daha düşük olduğu saptanmıştır.

10. Kurumlarında üstleri tarafından alınan kararlarda adil davranıldığını düşünen öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri (4,4037), bazen (3,8371) yada hiç adil olduklarını düşünmüyorum (3,5000) değerlendirmesini yapan öğretmenlere göre daha düşük bulunmuştur.

11. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kurumlarındaki fiziksel şartlar ve çalışma ortamından memnun olma düzeyleri arttıkça mesleki tükenmişlik düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.

12. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kurumlarındaki insan ilişkileri ve iletişimden memnun olma düzeyleri arttıkça mesleki tükenmişlik düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.

Öneriler;

1. Öğretmenlik mesleğinin kişisel özveri ve gayret gerektiren bir meslek olması sebebiyle, mesleğin isteyerek seçilmesinin sağlanması gerekmektedir.

2. Öğretmenlik mesleğini yapan bireylerin maddi kaygılarının giderilmesi mesleğin gereklerini yerine getirmelerinde önemli bir katkı

sağlayacak ve mesleki tükenmişliklerinin engellenmesinde etkili olacaktır.

3. Öğretmenlik mesleğinin toplumda hak ettiği değeri bulması sağlanmalıdır.

4. Çalıştıkları okullardaki yöneticilerin aldıkları karar ve uygulamalarında adaletli davranmaları öğretmenlerin verimliliği ve motivasyonunu artıracaktır.

5. Öğretmenlerin kurumlarındaki fiziksel şartlar ve çalışma ortamlarının iyileştirilmesi mesleki tükenmişlikten uzaklaşmalarına katkı sağlayacaktır.

6. Öğretmenlerin kurumlarındaki iletişim ortamının iyileştirilmesi ve bu yönde kurum için iletişim ve etkileşimin artırılması için etkinlik programları uygulanmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKTUĞ, İ.Y., SUSUR, A., KESKİN, S., BALCI, Y., (2006). "Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Çalışan Hekimlerde Tükenmişlik Düzeyleri", **Osmangazi Tıp Dergisi**, Cilt:28, Sayı:2, ss.91-101

AVŞAROĞLU, S., DENİZ, M.E., KAHRAMAN, A., (2005). "Teknik Öğretmenlerde Yaşam Doyumu İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:14, ss.115-129.

BECKER, J.L., MILAD, M.P., KLOCK, S.C., (2006). "Burnout, Depression and Career Satisfaction: Cross-Sectional Study of Obstetrics and Gynecology Residents", **American Journal of Obstetrics and Gynecology**, Vol.195, pp.1444-1452.

BUDAK, G., SÜRGEVİL, O., (2005). "Tükenmişlik ve Tükenmişliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Analizine İlişkin Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama", **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:20, Sayı:2, ss.95-108.

DOLUNAY, A.B., (2002). "Keçiören İlçesi Genel Liseler ve Teknik-Ticaret Meslek Liselerinde Görevli Öğretmenlerde Tükenmişlik Durumu Araştırması", **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, Cilt.55, Sayı:1, ss.51-62.

- DOLUNAY, A.B., PİYAL, B., (2003). “Öğretmenlerde Bazı Mesleki Özellikler ve Tükenmişlik”, **Kriz Dergisi**, Sayı:11/1, ss.35-48.
- ERGİN, C., (1992). “Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması”, **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi**, 22-25 Eylül 1992, Hacettepe Üniversitesi.
- GİRGİN, G., BAYSAL, A., (2005). “Tükenmişlik Sendromuna Bir Örnek: Zihinsel Engelli Öğrencilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyi”, **TSK Koruyucu Hekimler Bülteni**, Cilt:4, Sayı:4, ss.172-187.
- GORTER, R.C., EİJKMAN, M.A., HOOGSTRATEN, J., (2000). “Burnout and Health Among Dutch Dentists”, **European Journal of Oral Science**, Vol.108, pp.261-267.
- GUGLIELMI, R., TATROW, K., (1998). “Occupational Stres, Burnout and Health in Teacher: a Methodological and Therogical Analysis”, **Review of Educational Research**, Vol.68/1, pp.61-99.
- HOLMQVIST, R., JEANNEAU, M., (2006). “Burnout and Psychiatric Staff’s Feelings Towards Patients”, **Psychiatry Research**, Vol.145, pp.207-213.
- KIRILMAZ, A.Y., ÇELEN, Ü., SARP, N., (2003). “İlköğretim’de Çalışan Bir Öğretmen Grubunda Tükenmişlik Durumu Araştırması”, <http://ilkogretim-online.org.tr/vol2say1/v02s01a.htm>, Sayı:2/1, ss.2-9.
- KIM, H.J., SHIN, K.H., UMBREIT, W.T., “Hotel Job Burnout: The Role of Personality Characteristics”, **Hospitality Management**, Vol.26, pp.421-434.
- KURÇER, M.A., (2005). “Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Hekimlerinin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri “, **Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Sayı:2/3, ss.10-15.
- MASLACH, C., JACKSON, S. E., (1981). “The Measurement of Experienced Burnout”, **Journal of Occupational Behaviour**, Vol.2, pp.99-113.
- MASLACH, C., SCHAUFELI, W.B., LEITER, M.P., (2001). “Job Bournout”, **Annual Review of Psychology**, Vol.52, pp.397-422.
- ÖZDEMİR, A.K., ÖZDEMİR, D., ÇOŞKUN, A., ÇINAR, Z., (1999). “Diş Hekimliği Fakültesi Öğretim Elemanlarında Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinin Değerlendirilmesi”, **Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı:2, ss.98-104.

Kamu-İş; C: 9, S: 3/2007

ÖZDEMİR, A.K., KILIÇ, E., ÖZDEMİR, D., ÖZTÜRK, M., SÜMER, H., (2003).
“Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Akademik Personelinde
Tükenmişlik Ölçeğinin Üç Yıllık Arayla Değerlendirilmesi”, **Cumhuriyet
Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, ss.14-18.

PIKO, B.F., (2006). “Burnout, Role Conflict, Job Satisfaction and Psychosocial Health
Among Hungarian Health Care Staff: A Questionnaire Survey”, **International
Journal of Nursing Studies**, Vol.43, pp.311-318.

PINES, A.M., KEINAN, G., (2005). “Stress and Burnout: The Significant Difference”,
Personality and Individual Differences, Vol.39, pp.625-635.

TUĞRUL, B., ÇELİK, E., (2002). “Normal Çocuklarla Çalışan Anaokulu
Öğretmenlerinde Tükenmişlik”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Dergisi**, Sayı:12, ss.1-11.